

Kisközségek a változó nagypolitikák homályában: a teljes magukra hagyástól a mindent megmondásig

Hajdú Zoltán

KRTK

Pécs, 2021. szeptember 22.

A mai értelemben vett igazgatási „kisközség” kategória 1871-ben született meg

A történeti falu-komplexum 1848-1870 közötti rendszerváltása, mely felforgatta a falu gazdaságát, társadalmát, tulajdonviszonyait, emberi kapcsolatait stb. szükségszerűen torkollott bele a nagy egész átrendeződési folyamatba, s kapott új közigazgatási-politikai meghatározottságokat.

Az 1869. évi népszámlálás az egész Magyar Királyságban egy apró-településsel, de nagyon sokszínű állományt, illetve hálózatot rögzített.

Kis községek: melyek a törvény által a községekre ruházott teendőket korlátolt anyagi viszonyaik miatt saját erejükből teljesíteni nem képesek és e végből más községekkel kell szövetkezniük – 1871. évi XVIII. tc. a községek rendezéséről

A meghatározás magja, mely végigkíséri a kisközségek további sorsát, lehetőségét: a korlátolt anyagi viszony

A nagypolitika mind a dualizmus, mind a két világháború közötti időszakban, az államszocialista periódusban, az 1990 utáni szakaszban lényegében ugyanazokkal a kihívásokkal, alapküldetéseikkel küzdött a kisközségek esetében:

felemelni, megerősíteni, fejleszteni, önfenntartóvá tenni/avagy összevonni őket, betagolni, megszüntetni, felszámolni, – s mindezt milyen úton, milyen módszerekkel, milyen áron, milyen intézményekkel stb.

A földhöz való viszony zaklatott megváltozásának kezdete

A két világháború közötti időszak közigazgatási csapdája

Államösszeomlás, területi, gazdasági, társadalmi struktúrák alapvető átrendeződése

Történeti, jogfolytonosság „dogmája” – modernizációs kihívás és kényszer. Kultúrfölény és utolérési törekvések.

A közigazgatás államosításának felgyorsulása, az állam lehet a modernizáció kikényszerítője és végrehajtója

A szűkebb értelemben vett közigazgatásról való gondolkodás két meghatározó iránya:

Hatékonyság, eredményesség – a Magyary-féle iskola

Városközpontúság, város-falu társadalom – Erdei Ferenc és követői.

Agrárrolló a háborúk időszakát leszámítva.

Az államszocialista korszak téveszméje: a Párt mindent tud, mindent vezet, irányít

Az I. tanácstörvény elaprózott községi tanács-hálózata (csak a kényszerhelyzetekben jöttek létre községi közös tanácsok)a kisközségek formális „diadala”, valójában belső átalakításuk végrehajtója

A II. tanácstörvény korrekciós beavatkozás

A III. tanácstörvény kísérlet egy új modell megteremtésére

A készülő IV. tanácstörvény erősebb lépés lett volna az új modell megerősítésében

A „redisztribúció”: begyűjtjük az erőforrásokat, „megtanácskozunk”, majd meghatározott célok mentén újraosztjuk azok jelentős részét

Minél alacsonyabb egy község, községi tanács lélekszáma, annál kisebb a lehetősége a javak újraosztása során az érdekeinek érvényesítésére. A települések osztályba sorolása, OTK. Városfejlesztés alapvetően.

Az egész időszak legnagyobb vesztesei a legkisebbek, a leggyengébbek: a társközségek.

A termelőszövetkezetek szerepének többszöri átalakulása, majd rendszerjellegű beépülése a települési, településközi folyamatokba.

A munkaerő települési területi átrendeződése.

A termőföldhöz való viszony tömeges leértékelődése.

Agrárrolló.

Rendszerváltás gazdasági összeomlás árnyékában

Az új önkormányzati törvény minden korábbinál szélesebb jogokkal ruházta fel a települési önkormányzatokat, ugyanakkor keveset tudott tenni „korlátozott anyagi viszonyaik” alapvető megváltoztatásáért

A piaci viszonyok minden területen fokozódó térdnyeréséhez a kis lélekszámú önkormányzatot tudtak a legkisebb mértékben alkalmazkodni.

Az újrakezdés kényszerei és útvesztői.

A „piacképes” fiatalabb, képzettebb munkaerő elhagyja a kis települések jelentős részét.

Agrárrolló

A települések viszonylag széles csoportjának (eltérő okokból történő) marginalizálódása.

Az otthon maradt családrészek (szülők, nagyszülők) finanszírozzák részben a távozó új egzisztenciájának megteremtését.

EU csatlakozás 2004: a belső és külső struktúrák egymáshoz való viszonya

.

2010: félfordulat, de hova?

Az új berendezkedés szinte mindenre kiterjed, a kezdetektől fogva „rendszer-jelleggel” épül.

Az önkormányzati szektor, a közigazgatás államosítása, sőt a társadalom jelentős részének „államfüggővé tétele” ismét.

Mindent fejlesztünk: országot, régiót, megyét, nagyvárost, kisvárost, falut, tanyát.

Normativitás korlátozottsága – a pályázati pénzek dominanciája.

Mi jár/na egységesen lakóhelytől függetlenül a magyar állampolgárnak?

Az EU – Magyarország kapcsolatrendszer kiéleződése több területen.

Körkörös függőség, többfajta felelőtlenség.

A globális, európai, országos környezetválság tudata és következményei

Az átfogó „zöldítés” szükségszerűség, sőt kényszer.

Ki viseli a rövid- és hosszú távú átalakulások terheit? (EU, a nemzetállamok, a lakosság)

A gazdag államok és a szegény államok „másként-látása”

Az EU különböző környezetvédelmi előírásainak még a fejlett államok fejlett ágazatai sem tudnak mindig megfelelni (Dízel-botrányok)

A gazdag államok lakásépítési, fenntartási elvárásainak a szegény országok, régiók, települések, egyének saját jövedelmeikből csak korlátozottan tudnak megfelelni.

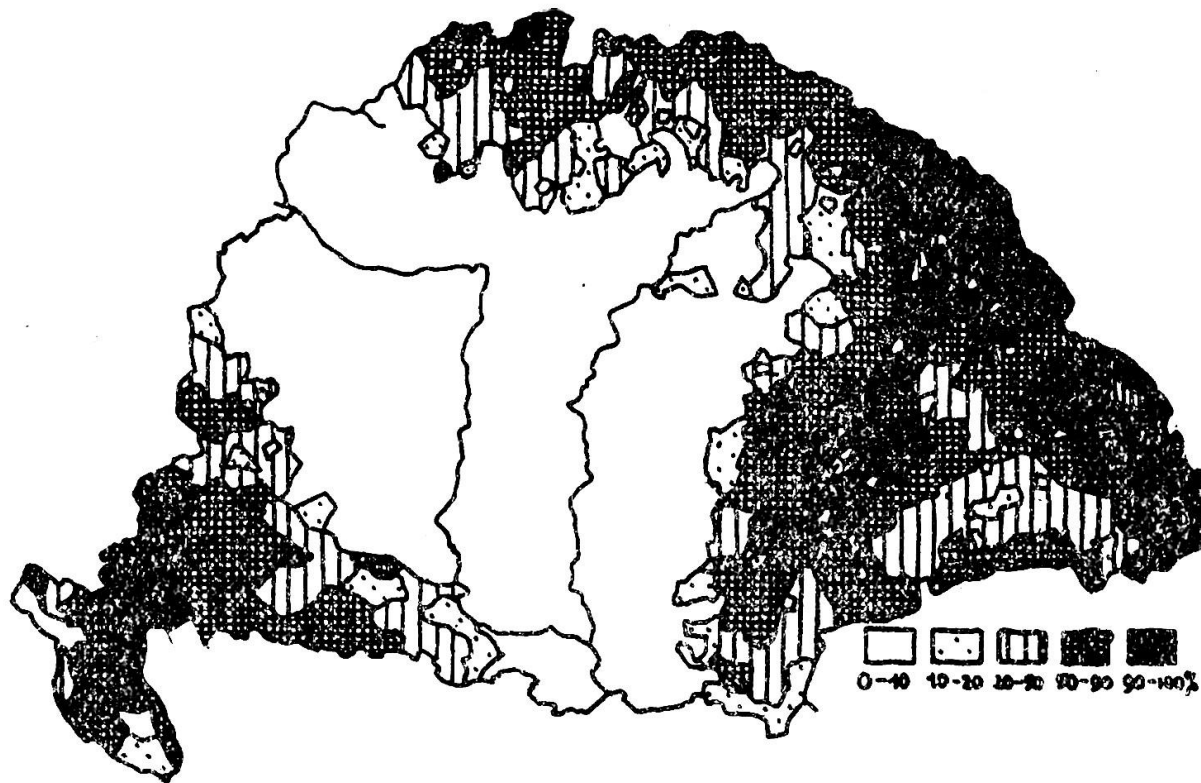
Az újraelosztás igényének szükségszerű növekedése, mi jut a kis településeknek, az ott élőknek? Fel vagy leértékel a vírusválság és a klímaváltozás kis településeket.

A helyi erőforrások, tudások leértékelődése a lakásépítésben és fenntartásban

Néhány alapstruktúra a tradicionalizmus – modernizmus forduló pontjáról

A környezethez, a helyi adottságokhoz való kényszerű és egyben tudatos alkalmazkodás térbeli sajátosságai és következményei!

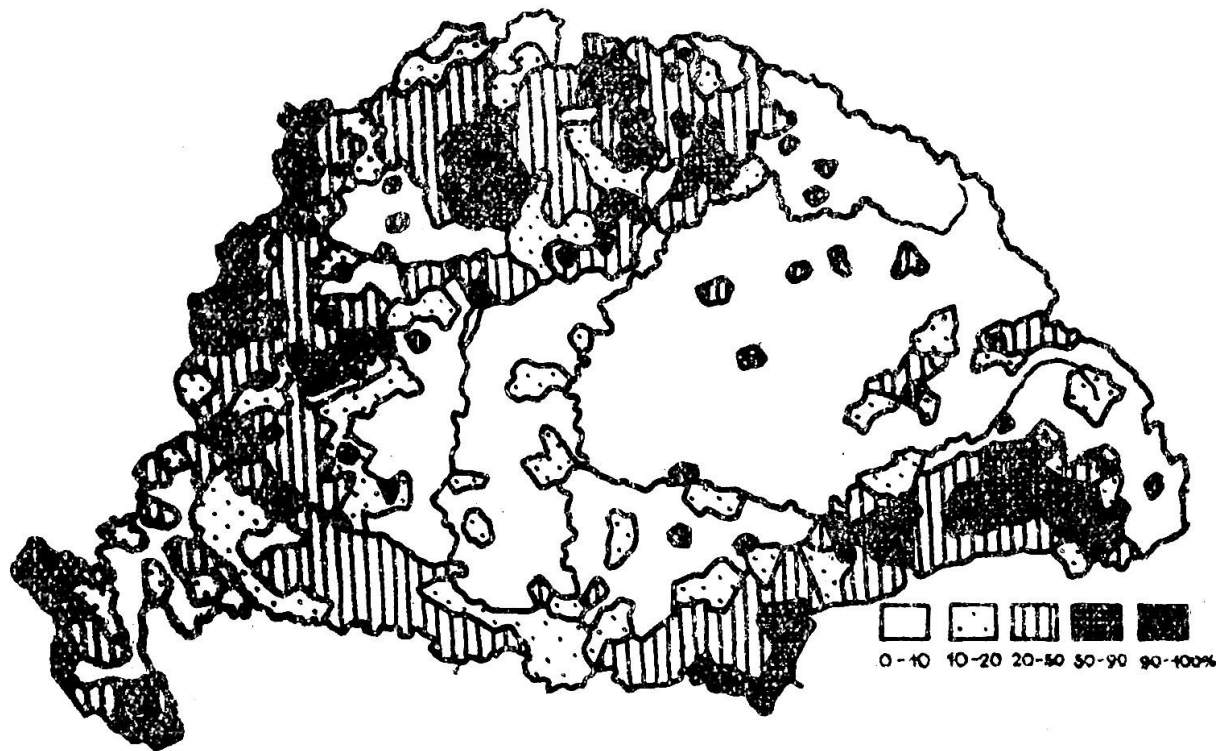
A fából készült házak aránya, 1910

Cím

Faházak

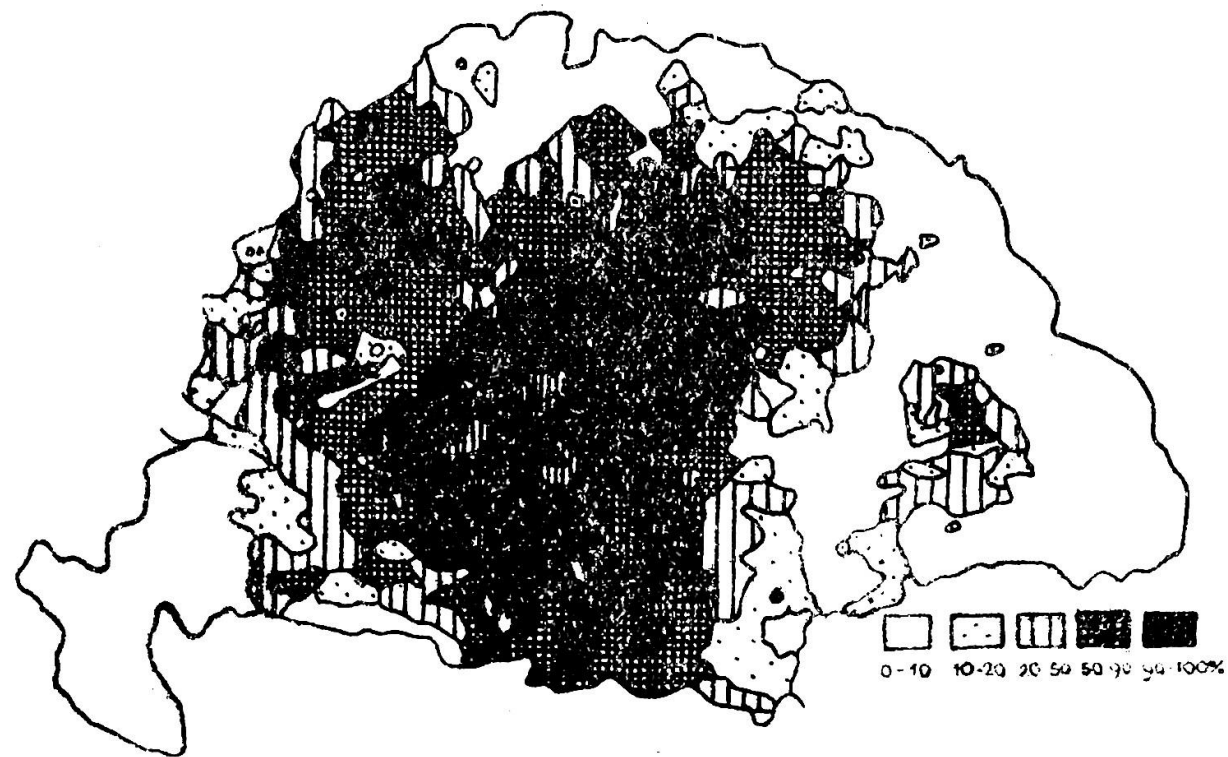
A kő- és téglaházak aránya, 1910

Cím

Kő és tégl

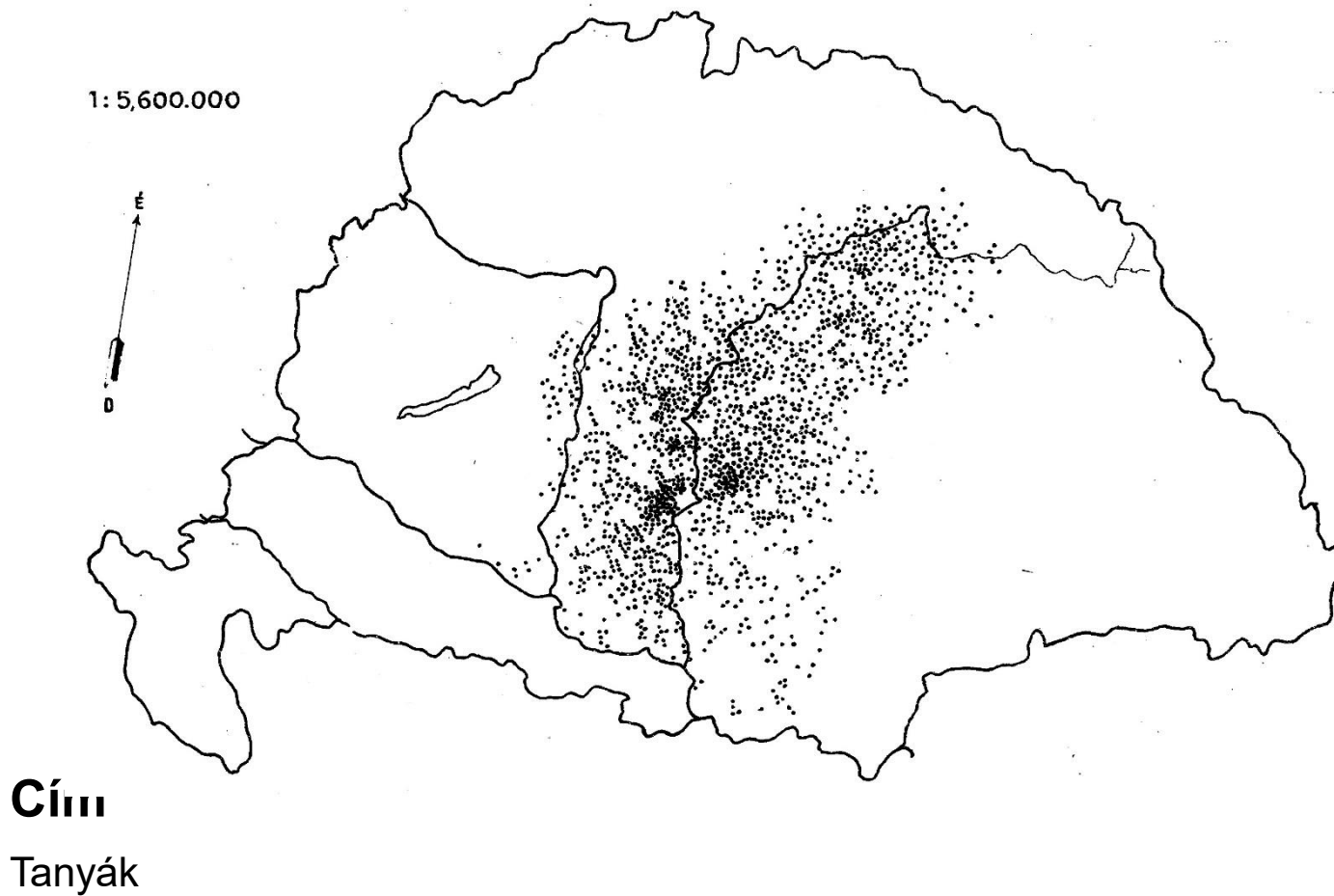
A vályogházak aránya, 1910

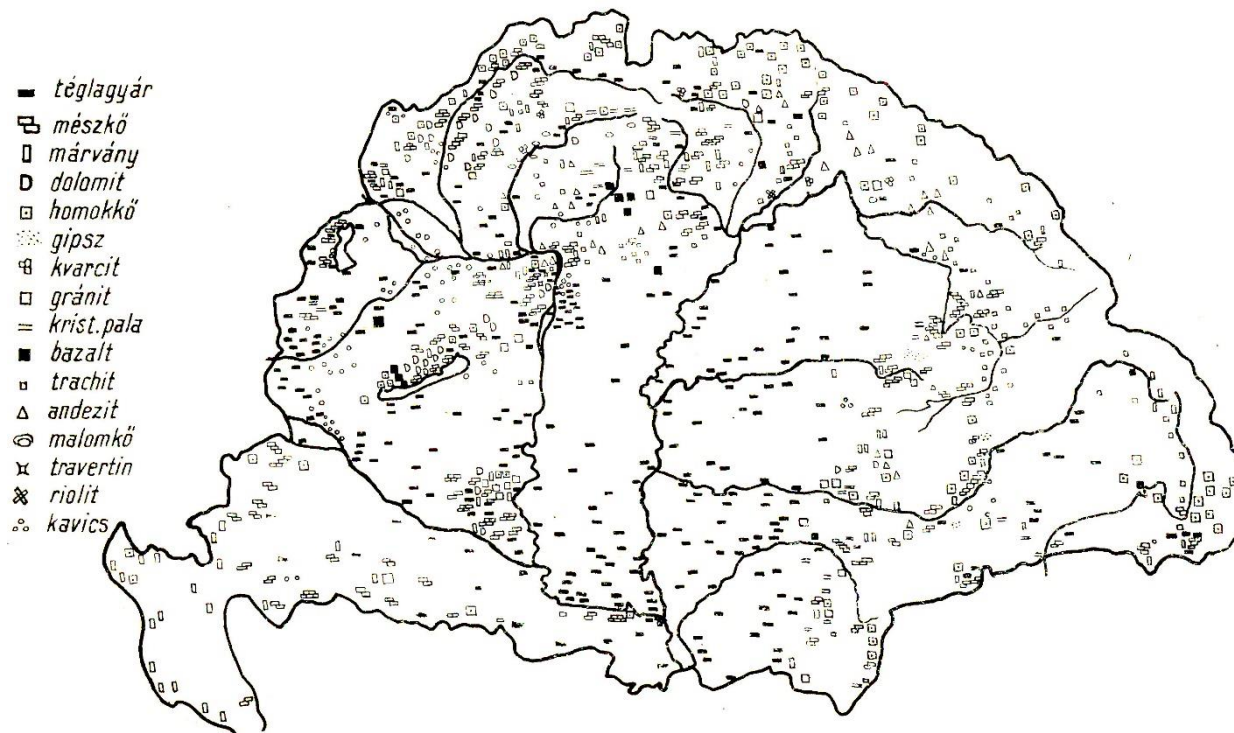
Cím

Vályog

A „vályogházak régiója”, a tanyák, 1910

Agyag, kő, téglapipar telephelyei, 1910

Cím

A lokalitás, a mikrotérség modernizátorai.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Cím